

УДК 796:371.134:379.176

ДИДАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ СФЕРИ

Маковецька Н.В., Конох О.Є.
Запорізький національний університет

У статті розглядається проблема дистанційного навчання майбутніх фахівців туристичної та готельно-ресторанної сфери. Підкреслюється, що для студентів, які здобувають саме цю освіту, дуже важливим аспектом у навчанні є можливість спілкуватись із викладачем на відстані. У статті приділено увагу диференціації понять «дистанційне навчання», «дистанційна освіта». Окрім цього, надається коротка характеристика засобів дистанційного навчання. Схарактеризовано організаційно-методичні моделі дистанційного навчання та виокремлено найбільш прийнятні для навчання майбутніх фахівців туристичної та готельно-ресторанної сфери. З'ясовано форми організації занять, що найчастіше використовуються у процесі дистанційного навчання. Визначено сутність головних рис дистанційного навчання.

Ключові слова: дистанційне навчання, дистанційна освіта, засоби дистанційного навчання, організаційно-методичні моделі дистанційного навчання, форми організації занять, характерні риси дистанційного навчання.

Постановка проблеми. Реалії сьогодення зумовлюють необхідність розширення форм здобуття молоддю вищої освіти. У зв'язку з цим, поруч із денною та заочною формами навчання все частіше у вищих навчальних закладах України застосовується і дистанційне. Специфіка цієї форми навчання особливо імпонує майбутнім фахівцям туристичної та готельно-ресторанної сфери, адже забезпечує можливість навчатися тоді, коли зручно студенту, у тому темпі, що він сам обирає (в межах установлених термінів проведення), в тому місці, де він перебуває.

Безперечно, дистанційне навчання також полегшує отримання освіти представникам соціально уражених верств населення, особам з особливими потребами тощо.

З огляду на вищевикладене зазначимо, що сьогодні питання повноцінного впровадження дистанційної форми освіти в системі ВНЗ набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні дистанційна форма освіти запроваджується з 2000 року і регулюється Концепцією розвитку дистанційної освіти в Україні і Положенням про дистанційну освіту МОН України, яке було затверджено Наказом № 40 Міністерства освіти і науки України від 21.01.2004 р.

Теоретичним підґрунтям дистанційного навчання є праці С. Архангельського, Ю. Бабанського, С. Гончаренка, Л. Виготського, П. Гальперіна, Г. Костюка, Н. Талізної та ін. Значних зусиль до формування системи дистанційного навчання доклали вчені О. Пехота, О. Рибалко, Л. Романишина та ін. [3].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Актуальність дистанційного навчання зумовлює неабияку увагу вчених до дослідження окремих його аспектів, але недостатньою, на нашу думку, є увага науковців до дистанційного навчання майбутніх фахівців сфери обслуговування, зокрема, майбутніх фахівців туристичної та готельно-ресторанної сфери.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є висвітлення дидактичного аспекту дистанційного навчання майбутніх фахівців туристичної та готельно-ресторанної сфери.

Виклад основного матеріалу. На думку вчених В. Кухаренко, О. Рибалко, Т. Олійник, М. Савченко та ін., дистанційне навчання є однією з форм здобування освіти, яка безумовно базується на застосуванні комп'ютерних технологій. Ці технології використовуються у традиційних формах навчання (денному, заочному), так в загальному випадку способи навчання із використанням ін-

формаційно-комунікаційних технологій називають комп'ютерним або електронним навчанням (Computer Based Training, E-Learning) [2].

Метою дистанційного навчання є надання освітніх послуг шляхом застосування у навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій за певним освітнім або освітньо-кваліфікаційними рівнями відповідно до державних стандартів освіти [8].

Отже, під дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [1].

Поруч із терміном «дистанційне навчання» досить часто вживається поняття «дистанційна освіта».

З'ясуємо спільне і відмінне в їх тлумаченні.

У Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні, затвердженій МОН у 2000 р., сутність поняття «дистанційна освіта» визначається як форма навчання, рівноцінна з очною, заочною, що реалізується, в першу чергу, за технологіями дистанційного навчання [4].

У низці педагогічних словників надається тлумачення дистанційної освіти як форми навчання, коли спілкування між викладачем і студентом відбувається за допомогою листування, магнітофонних, аудіо та відеокaset, комп'ютерних мереж, кабельного та супутникового телебачення тощо.

Отже, дистанційна освіта – це поняття, що характеризує надання освітніх послуг широким колам населення в Україні та за її межами, можливості оволодіння освітніми програмами засобами дистанційного навчання.

В межах розпочатого нами дослідження ми застосовували поняття дистанційне навчання, під яким розуміємо цілеспрямований процес взаємодії викладача (тьютора) і студента, що здійснюється на відстані, базується на застосуванні комп'ютерних технологій і змістом якого є формування професійних знань, умінь, навичок у майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи.

Зосереджуючись на висвітленні засобів дистанційного навчання зазначимо, що пріоритетними серед них є:

- електронний підручник – призначений для самостійного вивчення теоретичного матеріалу, що дає змогу працювати за індивідуальною освітньою траєкторією;

- електронний довідник, що дає змогу користувачу в будь-який час оперативно отримувати необхідну довідкову інформацію в компактній формі;

- комп'ютерні моделі та тренажери, а також конструктори – дають можливість закріпити знання та навички їх практичного застосування в ситуаціях, які моделюють, підвищують професійний рівень при проходженні в різноманітних нестандартних ситуаціях;

- електронна дошка – засіб віддаленого спілкування, взаємодії та обміну навчальною інформацією тьютора та слухачів у процесі розділе-

ного навчального процесу. Електронна дошка як проєкція звичайної аудиторної дошки, де викладач має змогу викласти матеріал, подати його у вигляді схем, графіків, діаграм, аудіо- та відеофайлів, векторних анімацій, може запропонувати індивідуальний матеріал кожному слухачеві;

- комп'ютерні навчальні програми – програмне забезпечення, яке можна використовувати на віддаленому комп'ютері;

- комп'ютерні тестові системи – забезпечують можливість самоконтролю користувача і полегшують роботу викладача під час поточного та підсумкового контролю [6; 9].

Беручи до уваги наукові доробки О. Корбут щодо моделей дистанційного навчання, зосередимось на визначенні тих, які, на нашу думку, є ефективними у підготовці фахівців сфери обслуговування, які навчаються дистанційно [5].

Організаційно-методичні моделі дистанційного навчання:

- навчання за типом екстернату, що зорієнтоване на екзаменаційні вимоги вищих навчальних закладів і передбачено для студентів, які з певних причин не можуть відвідувати стаціонарні навчальні заклади;

- навчання на базі одного університету – система навчання для студентів, які навчаються на основі нових інформаційних технологій, включаючи комп'ютерні телекомунікації. Слід зазначити, що такі програми для одержання різноманітних дипломів розроблені в багатьох провідних університетах миру;

- співробітництво декількох навчальних закладів, яке, в межах підготовки фахівців у сфері туризму та готельно-ресторанної справи, може здійснюватись між вищими навчальними закладами України та таких європейських країн, як Польща, Болгарія тощо.

Серед організаційно-методичних моделей дистанційного навчання, створення яких є перспективним напрямом у підготовці майбутніх фахівців галузі туризму та готельно-ресторанної справи слід визначити такі:

- автономні освітні установи, спеціально створені для цілей дистанційної освіти.

Слід зазначити, що найбільшою подібною установою є Відкритий університет у Лондоні, на базі якого в останні роки проходить навчання дистанційно велика кількість студентів не тільки з Великобританії, але з багатьох країн світу;

- автономні навчальні системи, в межах яких навчання ведеться цілком за допомогою телебачення або радіопрограм, а також додаткових друкованих посібників;

- неформальне інтегроване дистанційне навчання на основі мультимедійних програм, орієнтованих на навчання дорослої аудиторії. Такі проєкти, як правило, є частиною офіційної освітньої програми, інтегровані в цю програму або спеціально орієнтовані на певну освітню мету.

Вищезазначені моделі є ефективними у багатьох зарубіжних країнах, а тому не викликає сумніву, що їх упровадження в освітню систему України сприятиме підвищенню якості професійної освіти, у тому числі й у сфері обслуговування.

Відтепер з'ясуємо форми організації занять, що найчастіше використовуються у процесі дистанційного навчання.

У дослідженнях О. Корбут акцентується увага на таких:

- чат-заняття – проводяться синхронно з використанням чат-технологій, що передбачають одночасний доступ до чату всіх учасників.

Зазначимо, що у межах багатьох дистанційних навчальних закладів діє чат-школа, у якій за допомогою чат-кабінетів організується діяльність дистанційних викладачів і студентів.

- веб-заняття – дистанційні уроки, конференції, семінари, ділові ігри, лабораторні роботи, практикуми й інші форми навчальних занять, проведених за допомогою засобів телекомунікацій та інших можливостей «Всесвітньої павутини».

- телеконференції проводяться з використанням електронної пошти, на яку висилаються матеріали учасникам дистанційного навчання в регіони [5].

Наведемо приклади окремих видів занять, які можуть бути використані у процесі дистанційного вивчення майбутніми фахівцями з туризму та готельно-ресторанної справи дисциплін циклу професійної підготовки [7].

Чат-заняття «Обмін інформацією». Підготовка до заняття: за 1-2 тижні перед його проведенням студенти отримують завдання підібрати матеріал – книги, статті тощо, в яких би в тій чи іншій формі подавалась інформація щодо теми заняття, продумати план висвітлення того чи іншого питання в межах оголошеної теми. Для бажаючих проводяться консультації. Одне із головних завдань, які постає перед викладачем безпосередньо під час проведення чат-заняття, – добре організувати обмін знаннями, які студенти здобули під час підготовки, подбати про дотримання регламенту, відфільтрувати від неістотної інформації істотну, нову, актуальну.

Веб-заняття «Аукціон». Викладачем готується перелік запитань, які мають бути «продані» на «аукціоні» і на які всі студенти мають знати відповіді. Для проведення «аукціону» обирається ведучий, який у довільному порядку називає номер запитання, що «продається», після чого запитує: «Хто хоче купити це запитання?» (треба розуміти це питання як таке: «Хто знає відповідь на нього?»), чекає піднятих рук, рахує: «Один», – знову читає запитання і оголошує: «Два...». Якщо піднялась рука «покупця», дає йому слово. За відповідь нараховуються бали. Відповідь можна уточнити, розширити, поглибити і за це також одержати бал. Коли запитання повністю куплене, ведучий називає номер другого запитання і так поки всі запитання не будуть розкриті.

Телеконференція «Інформаційний пошук», що може бути проведена у вигляді рольової гри. Електронною поштою кожен зі студентів, які в цій грі виконують роль бібліографів бібліотеки одержує завдання – підібрати літературу з теми (дається її назва) і в електронному вигляді скласти інформаційні картки, які мають бути анотаціями до книг і статей. «Бібліографи» розділені на групи, які спеціалізуються в своїх вузьких галузях (сферах). У кожній групі є старший бібліограф, який через електронну пошту збирає інформацію, узагальнює і під час телеконференції повідомляє про неї, підсумовуючи роботу своїх «співробітників». Після цього відбувається коротке обговорення, в якому беруть участь усі учасники телеконференції.

З огляду на вищевикладене, з'ясуємо сутність головних рис дистанційного навчання. Серед них:

- гнучкість – студенти, які навчаються в системі дистанційної освіти, не відвідують регулярних занять у вигляді лекцій й практичних, працюють у зручних для себе часі, місці і темпі. Вони мають можливість на організацію свого навчання в необхідному часовому ритмі, необхідному для засвоєння предмета й отримання заліків з вибраних курсів;

- модульність – в основу програм дистанційної освіти покладений модульний принцип. Кожний окремих курс створює цілісне уявлення з визначенням предметної галузі, що дозволяє з набору незалежних курсів – модулів формувати навчальну програму, яка б відповідала індивідуальним чи груповим запитам;

- паралельність – навчання може проводитися з одночасним здійсненням професійної діяльності або навчання в іншому закладі;

- асинхронність – це режим, який часто обирають люди, зайняті в певній сфері діяльності (наприклад, робота на виробництві, служба в армії тощо). Вони мають можливість навчатися тільки тоді, коли випадає вільний час. Окрім цього, застосування асинхронного режиму розв'язує проблему взаємодії викладача зі студентами, які перебувають у різних географічних точках.

При асинхронному навчанні викладач аналізує й оцінює роботу студента по мірі опанування ним навчальним матеріалом;

- економічна ефективність – середня оцінка світових освітніх систем засвідчує, що дистанційна освіта обходиться на 50 відсотків дешевше традиційних форм освіти. Досвід вітчизняних недержавних центрів дистанційної освіти показує, що їх витрати на підготовку спеціалістів становлять приблизно 60% від витрат при денній формі навчання. Відносно низька собівартість освіти забезпечується за рахунок використання більш концентрованого уявлення й уніфікації змісту, орієнтованості технологій дистанційного навчання на велику кількість студентів, а також за рахунок більш ефективного використання навчальних площ і технічних засобів, наприклад, у вихідні дні;

- нова роль викладача – від нього залежать такі функції, як координування пізнавального процесу, коректування викладацького курсу, консультування при складанні індивідуального навчального плану, керівництво навчальними проектами тощо. Взаємодія студентів і викладача в системі дистанційної освіти передбачає обмін повідомленнями, що дозволяє аналізувати вхідну інформацію і відповідати на неї в зручний для кореспондентів час;

- специфічний контроль якості освіти – як форми контролю в дистанційній освіті використовуються дистанційно організовані екзамени, співбесіди, практичні, курсові або проектні роботи, екстернат, комп'ютерні інтелектуальні тестові системи тощо. Вирішення проблеми контролю якості дистанційної освіти, його відповідність освітнім стандартам має принципове значення для успіху всієї системи освіти. Від успішності її розв'язання залежить академічне визнання курсів дистанційної освіти, можливість їх проходження традиційним навчальним закладом, тому

для проходження контролю має бути збудована єдина система державного тестування;

– використання спеціалізованих технологій й засобів навчання – технологія дистанційного навчання являє собою сукупність методів, форм і засобів взаємодії зі студентами, в процесі самостійного, але контрольованого освоєння ними певного обсягу знань. У такому випадку технологія навчання базується на фундаменті змісту тієї чи іншої дисципліни, а матеріал, запропонований до освоєння, акумулюється в спеціальних курсах і модулях, призначених для дистанційної освіти згідно з державними освітніми стандартами;

– опора на сучасні засоби передачі освітньої інформації, що призначені для забезпечення освітніх процесів необхідними навчальними і навчально-методичними матеріалами; зворотнім зв'язком

між викладачем і студентами, а також студентів між собою; обміном інформацією усередині системи дистанційної освіти; виходом у міжнародні інформаційні мережі; включенням до системи дистанційної освіти зарубіжних користувачів [3; 10].

Висновки і пропозиції. Отже, прагнення вдосконалити систему професійної підготовки майбутніх фахівців галузі туризму та готельно-ресторанної справи на основі оновлення змісту освіти, модернізації навчальних технологій має сприяти створенню умов для упровадження дистанційної форми навчання у вищих навчальних закладах України.

Пропозиції наступних досліджень полягають у подальшому вивченні можливостей підготовки фахівців туристичного та готельно-ресторанного бізнесу у режимі дистанційного навчання.

Список літератури:

1. Грищенко І.М. Освіта та професійна підготовка фахівців у світлі євроінтеграційних процесів. Актуальні проблеми економіки. Київ, 2010. – № 7(109). – С. 56-61.
2. Дистанційне навчання [текст] / В.М. Кухаренко, О.В. Рибалко, Т.О. Олійник, М.В. Савченко. – Х.: ХДПУ, 1999. – 216 с.
3. Ибрагимов И.М. Информационные технологии и средства дистанционного обучения : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / И.М. Ибрагимов под ред. А.Н. Ковшова. – 2-е изд., стер. – М.: Академия, 2007 – 336 с.
4. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні, затверджена Постановою МОН України від 20.12.2000 р. – К.: НТУ «КПІ», 2000. – 12 с.
5. Корбут О.Г. Дистанційне навчання: моделі, технології, перспективи. Матеріали науково-практичної конференції «Новітні освітні технології» (КПІ, м. Київ). URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1123> (дата звернення: 06.02.2018).
6. Круглик В.С. Сучасні підходи до використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні / В.С. Круглик // Інформаційні технології в освіті : зб. наук. пр. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2008. – Вип. 2. – С. 114-119.
7. Малафіїк І.В. Дидактика: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2005. – С. 284-307.
8. Наказ 25.04.2013 № 466. Про затвердження Положення про дистанційне навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0703> – 13 Наказ 25.04.2013 № 466. Про затвердження Положення про дистанційне навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>
9. Основы деятельности тьютора в системе дистанционного образования: специализированный учебный курс / С.А. Щенников, А.Г. Теслинов, А.Г. Чернявская и др. – 2-е изд., испр. – М.: Дрофа, 2006. – 591 с.
10. Чумаченко С.И. Особенности компьютерного контроля уровня знаний студентов [Электронный ресурс] / С.И. Чумаченко, В.М. Крылов. – Режим доступа: http://tm.ifmo.ru/tm2004/db/doc/get_thes.php?id=79

Маковецкая Н.В., Конох Е.Е.

Запорожский национальный университет

ДИДАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ТУРИСТИЧЕСКОЙ И ГОСТИНИЧНО-РЕСТОРАННОЙ СФЕРЫ

Аннотация

В статье рассматривается проблема дистанционного обучения будущих специалистов туристической и гостинично-ресторанной сферы. Подчеркивается, что для студентов, получающих именно это образование, очень важным аспектом в обучении является возможность общаться с преподавателем на расстоянии. В статье уделено внимание дифференциации понятий «дистанционное обучение», «дистанционное образование». Кроме этого, предоставляется краткая характеристика средств дистанционного обучения. Охарактеризованы организационно-методические модели дистанционного обучения и выделены наиболее приемлемые для обучения будущих специалистов туристической и гостинично-ресторанной сферы. Описаны формы организации занятий, которые чаще всего используются в процессе дистанционного обучения. Определена сущность главных черт дистанционного обучения.

Ключевые слова: дистанционное обучение, дистанционное образование, средства дистанционного обучения, организационно-методически модели дистанционного обучения, формы организации занятий, характерные черты дистанционного обучения.

Makovetskaya N.V., Konoh E.Ye.

Zaporizhzhya National University

DIDACTIC ASPECTS OF DISTANCE LEARNING OF FUTURE TOURIST SPECIALISTS AND HOTEL AND RESTAURANT SPHERE

Summary

The article deals with the problem of distance education of future specialists in the tourism and hotel-restaurant sphere. It is emphasized that for students who receive this particular education, a very important aspect in education is the ability to communicate with the teacher from a distance. The article pays attention to the differentiation of the concepts “distance learning”, “distance education”. In addition, a brief description of distance learning tools is provided. The organizational and methodological models of distance learning are characterized and the most appropriate for the training of future specialists in the tourism and hotel-restaurant sphere are highlighted. The forms of organization of classes, which are most often used in the process of distance learning, are described. The essence of the main features of distance learning is defined.

Keywords: distance learning, distance education, distance learning tools, organizational and methodological models of distance learning, forms of organization of classes, the characteristics of distance learning.